

ASIA Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Hovioikeus on 3.7.2019 toimittanut oikeuskanslerinvirastoon hovioikeuden samana päivänä antaman tuomion, jolla hovioikeus muutti käräjäoikeuden tuomiota hyläten syytteen huumaus- aineen käyttörikoksesta, rattijuopumuksesta ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta sekä vapauttaen vastaajan tuomitusta rangaistuksesta, ajokiellosta ja valtiolle tuomitusta korvaus- velvollisuudesta. Hovioikeuden tuomion mukaan teot oli tehty 18.12.2016 ja vastaaja oli haas- tettu 25.3.2019 eli yli kaksi vuotta väitettyjen tekojen tapahtumisesta, joten syyteoikeus oli ol- lut vanhentunut.

Käräjäoikeuden 6.5.2019 antaman tuomion mukaan käräjäoikeus oli tuominut vastaajan edel- lä mainituista rikoksista sakkorangaistukseen. Käräjäoikeuden tuomion mukaan asia oli tullut vireille käräjäoikeudessa 4.7.2018. Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa ratkaistaessa oli toi- minut käräjänotaari.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjänotaari on 28.2.2020 antanut menette- lystään häneltä pyytämäni selvityksen. Käräjäoikeuden osastonjohtaja on laamannin sijaisena antanut asiasta lausuntonsa 16.3.2020.

RATKAISU

Lähtökohtia

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asi- anmukaisesti. Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään lisäksi, että tuomarin on muun ohella oltava virkatoimissaan tunnollinen ja huolellinen.

Vastaajalle vaadittiin käräjäoikeudessa rangaistusta huumausaineen käyttörikoksesta, rattijuopumuksesta ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta. Kaikista näistä rikoksista säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kuusi kuukautta. Syyte näistä rikoksista on tullut rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan (18.11.2016/985) mukaan nostaa kahdessa vuodessa. Saman luvun 2 §:n (11.4.2003/297) 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan 1 §:ssä mainitut ajat lasketaan rikoksen tekopäivästä.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n (11.4.2003/297) 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Arviointi

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjänotaari on myöntänyt selvityksessään, että käräjäoikeuden tuomio on ollut sillä tavoin virheellinen kuin hovioikeuden ratkaisussa on todettu. Käräjänotaarin mukaan kyseessä on ollut hänen tahaton vahinkonsa. Käräjänotaari toteaa havainneensa virheellisyyden itse istunnon jälkeen sekä ilmoittaneensa asiasta esimiehelleen ja soittaneensa syyttäjälle. Syyttäjä oli keskustelun jälkeen ilmoittanut valittavansa ratkaisusta hovioikeuteen, jotta virhe voitaisiin korjata ennen ratkaisun lainvoimaisuutta.

Nyt kyseessä olevan kaltaiset virheet voisivat tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkarikoksena. Tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö edellyttää, että teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat.

Vähäisenä pidettävien tekojen sulkeminen tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön ulkopuolelle toteutettiin lailla 792/1989. Vähäisyyden arvioinnille ei ole lain-säädännössä tai lain esitöissä esitetty kriteerejä. Asia on aina arvioitava tapauskohtaisesti. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että säännöksillä ei ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja sen arviointi jäisi näissä tapauksissa syyttäväviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi (HE 58/1988 vp. s. 65).

Asiaa koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 7/1989 vp. s. 2) todetaan, että hallituksen esityksen mukaan vähäisenä pidettäisiin lähinnä menettelytapaan liittyviä virheitä. Lakivaliokunnan mietinnössä todetaan lisäksi, että viranomaisten tulee kuitenkin noudattaa tarkkaa harkintaa tuomioistuinmenettelyn käynnistämisessä tuottamuksellisten virkarikosten takia varsinkin silloin, kun on käytettävissä muitakin seuraamusmuotoja.

Vähäisyyttä arvioitaessa on huomiota kiinnitettävä muun muassa siihen, miten olennaisesti tekijä on menetellyt vastoin sitä mitä edellytetään kysymyksessä olevan viran asianmukaiselta hoitamiselta ja missä määrin menettely on loukannut tai vaarantanut yksityistä etua. Oikeuskäytännössä on annettu myös merkitystä sille, miten vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen (esimerkiksi KKO 2001:54). Rangaistuksen tuomitseminen teoista, josta rangaistusta lain mukaan ei voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta oikeudenhoitoa kohtaan. Tällaisia virheitä on lähtökohtaisesti pidettävä luonteeltaan vakavana.

Tapauksissa, joissa kyseisenlaisesta virheestä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena esimerkiksi viivyttelynä haasteen antamisessa, on tuomarin menettelyä pidetty oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäisenä.

Käräjänotaarin menettelyä tarkemmin arvioitaessa on yhtäältä kiinnitettävä huomiota siihen, että rikosten syyteoikeuden vanhentumiseen ei ole tapauksessa liittynyt mitään oikeudellista tulkinnanvaraisuutta. Asiassa ei ole ilmennyt, etteikö syyteoikeuden vanhentumisaika olisi ollut tuomarilta edellytettävää huolellisuutta noudattaen vaikeuksitta havaittavissa.

Huomion arvoista myös on, että tapauksessa kaikki epäillyt rikokset olivat syyteoikeudeltaan vanhentuneita ja prosessissa oli ainoastaan yksi vastaaja. Lähtökohtaisesti voidaan nähdäkseni katsoa, että vastaajan tuomitseminen yksinomaan syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta tai useista syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista ilmentää suurempaa huolimattomuutta kuin vastaajan tuomitseminen useasta rikoksesta, joista vain osa on syyteoikeudeltaan vanhentunut.

Käräjänotaarin virheellisestä menettelystä ei toisaalta ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia tai käytettävissäni olevasta aineistosta päätellen muutakaan haittaa tai vahinkoa. Vastaaja oli poissa istunnosta uhalla, että asia voitiin ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. Asiassa ei ollut lainkaan asianomistajaa eikä esimerkiksi todistajia kuultu. Asiantilan korjaamistoimenpiteisiin ryhdyttiin selvityksen mukaan käräjänotaarin omien havaintojen seurauksena. Käräjänotaarin virheellinen menettely menetti säännönmukaisen muutoksenhaun seurauksena merkityksensä.

Merkillepantavaa lisäksi on, että asiaa koskevan arkistopäiväkirjan mukaan haasteen tiedoksi-anto vastaajalle oli jo hyvissä ajoin ennen rikosten syyteoikeuden vanhentumista epäonnistunut ja istuntopäivää oli siksi jouduttu siirtämään. Asia oli tuolloin ollut toisen tuomarin käsiteltävänä. Minulla ei ole perusteita todeta, että käräjäoikeus olisi rikkonut oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa säädettyä velvollisuuttaan antaa haaste viipymättä. Rikosten syyteoikeuden vanhentuminen ei käytettävissä olevien tietojen perusteella ole sinällään tapahtunut käräjäoikeudesta johtuvista syistä.

Vielä on syytä tuoda esille, että käytettävissäni olevan aineiston mukaan käsillä oleva rikosasia oli jaettu käräjänotaarille siirtämällä se toiselta käsittelijältä helmikuussa 2019 eli ajankohtana, jolloin rikosten syyteoikeus oli jo ollut vanhentunut. Käsittelen mainittua seikkaa tarkemmin jäljempänä. Totean kuitenkin jo tässä yhteydessä pitäväni jossain määrin ymmärrettävänä, että käräjänotaari ei ole kiinnittänyt niin suurta huomiota vanhentumiskysymykseen, kun rikosasia oli asiakirjoista päätellen siirretty hänen käsiteltäväkseen toiselta käsittelijältä ilman mainintaa mahdollisesta rikosten vanhentumisesta.

Kun käräjänotaarin menettely edellä esitetyistä syistä olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen ja olen tutkinut hänen menettelyään vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Pyysin selvityspyynnössäni käräjäoikeutta lisäksi selostamaan, millä tavalla käräjänotaarit perehdytetään käräjäoikeudessa tehtäviinsä ja minkälaista ohjausta ja tukea he saavat notaarikautensa aikana. Käräjäoikeus on lausunnossaan selostanut mainittuja seikkoja. Lausuntoon on lisäksi liitetty käräjänotaarin harjoittelusuunnitelma käräjäoikeudessa 2018-2019.

Asiassa ei käräjänotaarin perehdyttämisessä, ohjauksessa ja tuen antamisessa ole ilmennyt sellaista, jonka vuoksi minulla olisi aihetta toimenpiteisiin. Rikosasian siirtämisestä käräjänotaarin käsiteltäväksi totean kuitenkin seuraavan.

Tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 1 §:n 2 momentin mukaan käräjänotaarin velvollisuuksiin ja vastuuseen hänen käyttäessään tuomiovaltaa sovelletaan, mitä tuomioistuinlain 9 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään tuomarin velvollisuuksista ja vastuusta. Selvää on, että tuomari vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Käräjänotaari toteaa selvityksessään itsetienneensä, että hänen vastuullaan on ollut tutkia asian syyteoikeuden voimassaolo.

Pidän edellä esitetystä huolimatta ongelmallisena sitä, että käytettävissäni olevan aineiston mukaan käsillä oleva rikosasia oli siirretty toiselta käsittelijältä käräjänotaarin käsiteltäväksi ajankohtana, jolloin rikosten syyteoikeus oli jo ollut vanhentunut. Tuomioistuinharjoittelulla tarkoitetaan lainkäyttötehtäviin perehdyttävää harjoittelujärjestelmää, joka koostuu työharjoittelusta, koulutuksesta ja seurannasta. Tuomioistuinharjoittelua suorittava käräjänotaari tarvitsee tehtäviinsä perehdyttämistä ja ohjausta sekä riittävää tukea tehtäviensä hoidossa.

Kiinnitän tämän vuoksi käräjäoikeuden huomiota siihen, että se jatkossa huolellisemmin varmistuisi siitä, ettei käräjänotaarille siirrettäisi ilman mahdollista vanhentumista koskevaa mainintaa toiselta käsittelijältä sellaista rikosasiaa, jossa rikoksen syyteoikeus on jo asiaa siirrettäessä vanhentunut tai uhkaa lähiaikoina vanhentua.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjäoikeudessa tapahtuma-aikana käräjänotaarina toiminut on menetellyt käräjäoikeuden puheenjohtajana lainvastaisesti tuomitessaan edellä todetuin tavoin vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Edellä kerrotuilla perusteilla annan käräjänotaarille mainitun lainkohdan mukaisen huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään rangaistukseen tuomitsemisessa.

Kiinnitän lisäksi käräjäoikeuden huomiota edellä lausumaani rikosasian siirtämisestä käräjänotaarin käsiteltäväksi.

Pyydän saattamaan ratkaisuni käräjänotaarin tietoon.

Päätös lähetetään tiedoksi hovioikeudelle.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE
POSTIOSOITE

Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN
TELEFAKSI

0295 16001
09 160 23975

E-MAIL
INTERNET

etunimi.sukunimi@okv.fi
www.okv.fi